

УДК 811.124

DOI: 10.15587/2313-8416.2015.50646

НАУКОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

© **І. І. Вакулук**

Проведено аналіз складників методики формування мовної компетенції (грамотне використання фонологічних компонентів, знання лексики, граматичних категорій і парадигм, правил породження синтаксичних конструкцій). Досліджено особливості ментально-мовної сутності мислинневих операцій за пам'ятовування, навчання, сприйняття. Наукова термінологія розглядається як цілісна функціональна система, котра формує образи сприйняття, дешифрує мовні коди, допомагає розуміти «зміст» фахового мовлення

Ключові слова: латинська мова, фахова лексика, наукове бачення світу, фахова підготовка

The analysis of the components of technique of linguistic competence formation (correct use of phonological components, knowledge of vocabulary, grammatical categories and paradigms, syntax rules) is given. Features of mental-linguistic essence of memorization, learning and perception as cognitive operation are examined. Scientific terminology is considered as an integral functional system, which helps to model the images of perception, decipher language codes and understand the "content" of professional discourse

Keywords: Latin language, professional vocabulary, scientific vision of the world, professional training

1. Вступ

У науковій літературі дедалі частіше порушується проблема універсальності світоглядно-наукової картини світу (мовної, концептуальної, наукової, метафоричної), що свідчить про багатовимірність мови. Попри існування різних наукових шкіл, сучасний стан вивчення моделювання картини світу та спроби її опису демонструють відкритість, а відповідно, і дискусійність питання. Саме тому сучасне мовознавство являє собою комплекс численних дисциплін і напрямів, які скеровані на дослідження мови в тісному зв'язку з людиною, її діяльністю та мисленням. Мовознавство стало фундаментальною когнітивною наукою з надзвичайно широким прикладним спектром.

Унікальність нашої мови в тім, що вона виступає не тільки атрибутом мислення, але й наділена здатністю «випереджаючого» відображення закономірно очікуваних змін об'єктивної дійсності, тобто є віддзеркаленням реалій життя, котрі впливають на світогляд. Завдяки мові синтезуються знання, які, у свою чергу, формують наукову картину світу, а її вербалізація здійснюється складниками терміносистем і номенклатур мови.

2. Постановка проблеми

Діалектичні уявлення про світ і пов'язані з ними трансформації співзвучні духові новітніх знань у різних наукових галузях – фізиці, математиці, філософії, музиці, живопису тощо. Однак у формуванні наукової картини світу існує своєрідна константа, що превалює над часом, – це класичні мови, які ми можемо порівняти з *perpetuum mobile* – «вічним двигуном», завдяки якому моделюються і функціонують номінації реалій суспільного знання, а також матеріалізуються дефініції.

Термін як частина термінологічної матриці відповідної сфери знань вже давно локалізувався в галузевих словниках української мови. Нині, як зазначає А. Баранов, налічують понад двадцять тисяч різ-

номанітних термінологічних стандартів, серед них особливі стандарти з організації терміносистем (існує понад шістьсот) розробляються не лише на державному, але й на міжнародному рівні. Формуються термінологічні банки даних, підтримувані Технічним комітетом стандартизації, створюються комп'ютерні версії машинного перекладу. Тож у такий спосіб уніфікація наукового бачення світу набуває значних обертів [1].

3. Літературний огляд

Дослідження з даної проблематики, започатковане ще Н. Хомським (як протиставлення ментальних репрезентацій мовних правил – *linguistic competence*, тобто внутрішньої граматики ідеальних носіїв мови, мовленнєвій реалізації знань – *linguistic performance*, і нині залишається дискусійним і остаточно не розв'язаним з позицій когнітивної лінгвістики [1] (як поєднати психофізіологічні і нейрофізичні механізми вербальних і невербальних знань; як відбувається процес інтеграції сенсомоторного сприйняття світу, рефлексивного досвіду, мовної інтерпретації). Адже вивчення ментально-мовної сутності мислинневих операцій за пам'ятовування, навчання, сприймання, згадування, забування; дослідження структур у конкретному акті мовлення; інтерпретація процесів номінації, граматикизації, синтактики, породження тексту та його сприймання; пояснення семантичних змін – це неповний перелік завдань когнітивної лінгвістики [2]. «Концепція внутрішньої форми, зв'язку слова і думки стала підґрунтям сучасного пояснення номінаційних процесів як переходу від індивідуально чуттєвих образів до формування уявлення шляхом спільної практичної діяльності мовців, на підставі якого створюється конвенційне поняття, з якого обирається ознака чи ознаки, що стають мотивуючою базою номінації з урахуванням закономірностей мовної системи й установки номінаторів» [2]. Таке пояснення номінації склалося на основі досліджень М. І. Жи-

нкіна, Д. М. Узнадзе, О. С. Кубрякової, О. М. Леонтєва, О. О. Леонтєва, Н. П. Бехтеревої, О. Р. Лурія, О. О. Залевської тощо.

Ще В. В. Виноградов наголошував, що з теоретичних досліджень термінології найбільшу цінність мають саме ті, що відображають практичний досвід роботи мовознавця над спеціальною термінологією. І. П. Павлов вказував, що у процесі мовного навчання фонематичний слух вимагає обов'язкової участі звуковідтворного механізму, тобто артикуляційного апарату, що між слуховим і мовно-руховим аналізаторами існує міцний функціональний взаємозв'язок. Сприймавши певний мовний сигнал, людина не лишається пасивною. Вона переживає його емоційно й інтелектуально, а особливості моторики мовно-рухового апарату ведуть до того, що вона починає уявляти цю мову. Такий наслідок цілком закономірний, бо відтворення є необхідним продовженням сприйняття [3].

4. Цілі та задачі дослідження

Сучасні наука і практика ставлять нові вимоги до ступеня освоєння латинської мови у вищих і спеціалізованих навчальних закладах, суть яких зводиться, зокрема, й до того, щоб підвищити мовну компетенцію, надати всьому процесу навчання термінологічної спрямованості. Важливою умовою успішного вивчення та засвоєння фахових дисциплін є термінологічна грамотність студентів як майбутніх науковців. Термінологія не є другорядним або супутнім компонентом науки, вона є обов'язковою і однією з найважливіших її складових частин.

Об'єктом нашого дослідження виступає цілісна система утворень термінологічних полів та мікрополів медицини, де окремі слова, пов'язані одне з одним тематично, понятійно й лінгвістично, вступають у парадигматичні й синтагматичні відношення. Дослідження фахової мови як засобу оптимального спілкування між фахівцями певної галузі (у нашому випадку – медицини) залишаються однією з важливих проблем як для теоретиків-лінгвістів, так і практиків-методистів та викладачів іноземних мов.

5. Особливості формування мовної компетенції (на матеріалі фахової мови для студентів-ветеринарів)

У членуванні мовного потоку прийнято виділяти сегментні одиниці (звуки, склади тощо) та суперсегментні (наголос, ритм – чергування наголошеного і ненаголошеного, довгих і коротких складів) [1], які забезпечують структурну цілісність кодового символу і які можна розглядати як своєрідний код, пов'язаний із певними артикуляторними рухами даної мови. Робота над фонемами латинської мови має широкий спектр функцій: від конститутивної (для творення одиниць вищого рівня) до дистинктивно-перцептивної (для розпізнавання, зіставлення та сприйняття звукосполучень). Тож виробленню навичок на відтворення системи звуків класичної латини, навичок вимови грецьких буквсполучень та їх сприйняття на слух допомагають так звані «фонетичні зарядки», на які вказував В. Г. Шатух [3]. Тому

слід говорити про складний механізм узгодження фонологічної та письмової форми слів, адже вони є нероздільними в пам'яті [1]. І лише завдяки читанню закріплюються набуті мовні знання і вміння, що створює основи для їх подальшого розвитку. У такий спосіб закладаються основи механізму формування мовної компетенції – мовна свідомість керує мовленнєвою діяльністю.

«Свідома» фахова підготовка часто заснована на асоціюванні зорових, слухових та мовно-рухових сприйняття, які на базі попереднього досвіду людини допомагають синтезувати передані ними значення в одне смислове ціле. Сприняття слова формує у свідомості людини той сигнал, який буде зберігатися в його довготривалій пам'яті. Як вважав Г. А. Міллер, один із засновників когнітивної психології, людський розум може бути зрозумілий за допомогою моделі обробки інформації. Саме жорсткі межі обсягу нашої пам'яті диктують необхідність групування символів їх перекодування в символи вищих рівнів [4]. До цієї ж думки наблизились у своїх експериментах А. М. Шпак щодо раціонального дозування [5] та Р. Зінц [6]. Також дана проблематика зацікавила Б. В. Гаспарова, який зауважував, що «мовна пам'ять кожного, хто говорить, формується безкінечною множинністю комунікативних актів, реально пережитих і потенційно уявних» [7]. «Чим більше окремих «шматків» мовної тканини зберігається у пам'яті того, хто говорить, і чим неозначенішими і множиннішими виявляються відношення між ними, тим багатшою стане сітка асоціативних ходів, аналогічних уподібнень, пластичних модифікацій наявного матеріалу, на основі якої той суб'єкт, що говорить, створює та інтерпретує висловлювання; чим більшу тяжкість і меншу інтегрованість матиме така сітка, чим густіше розіходяться по ній, по усіляким напрямкам – тим із більшою швидкістю та успіхом суб'єкт, що говорить, здатний «вилловлювати» з її допомогою мовні частки, котрі відповідають його комунікативним намірам, і пластично пристосовувати їх одне до одного так, аби вони могли з'єднатися у ціле висловлювання» [7].

Диференційований підхід до відбору лексики існував здавна. Вважають, що лексичний запас складається з активного і пасивного мінімумів. Перший мінімум становить ядро лексики, а пасивний доповнює його. «Для активації пасивного володіння мовою, формування навичок продуктивних видів мовлення необхідно в навчально-професійну комунікацію залучати якнайбільше мовних форм і структур, якими студенти володіють пасивно. Це дозволить активізувати мовний матеріал, не ускладнюючи процесу навчання, і підготувати базу для поширення мовної компетенції студентів у професійній сфері спілкування» [8].

6. Апробація результатів дослідження

Необхідно постійно акцентувати увагу на факті логічної залежності значення кожного окремого слова від змісту висловлювання, і в цьому напрямку вести лексичний аналіз, націлений на встановлення значення слова. Іноді економніше догадатись про

значення слова на підставі контексту, а потім перевірити здогадки за словником, аніж перебирати цілий ряд значень слова. Для успішного володіння лексичним запасом можна застосовувати різноманітні види роботи над словом, серед яких найпоширенішим вважають аналіз із метою розкриття значень запозичень, інтернаціоналізмів, фахових спеціальних термінів та скорочень.

Оскільки фахова лексика має яскраво виражений іменний характер [9], вона і засвоюється краще за інші частини мови. При цьому не останню роль відіграє вплив мотивації – спеціальна лексика тісно пов'язана з майбутнім фахом. Перед викладачем латини стоїть також завдання навчити встановлювати значення незнайомих слів без допомоги словника, спираючись на власні знання в галузі словотворення. Тому так важливо розуміння похідних слів, утворених від знайомих елементів, знання найпоширеніших афіксів, вміння поєднувати їх смислове навантаження із значенням основи слова, об'єднуючи у нову семантичну одиницю. Адаже у навчальних аудиторіях передбачають виконання вправ з елементами аналізу (напр., виділити основи, афікси тощо) і синтезу (напр., встановити значення слова як цілого на основі значень його складових частин тощо).

Отже, ми з'ясували, що на швидкість і міцність запам'ятовування впливає мотивація. Проте не слід забувати, що у процесі відбору лексики з фаху для розвитку навичок усної мови тематичний принцип повинен бути основним, а принцип частотності підкоряться тематичному, оскільки швидше розуміють частоту вживання слів у межах певної теми, аніж абсолютну частоту фахової лексики, що є недоцільним у процесі навчання з дисципліни «латинська мова».

7. Висновки

«Відпрацювання» мовних зв'язків та вироблення автоматизованих граматичних навичок збільшує час на тренування в усній мові, виробляє у студентів звукомоторні образи необхідної іншомовної інформації. У чому полягають переваги таких «натаскувань»? По-перше, швидше та продуктивніше засвоюється анатомічна, клінічна та фармацевтична лексика й структури, необхідні для подальшої роботи над спеціальними текстами; по-друге, голосне опрацювання іншомовної інформації в процесі роботи над нею створює звукомоторний образ і є основою для відтворення внутрішнього мовлення, що є необхідною складовою процесу читання. У такий спосіб збільшується темп читання – спочатку мовних зразків, потім – спеціально адаптованих текстів із переходом до читання хрестоматійної наукової літератури чи спеціальних наукових досліджень. По-третє, виробляється вміння «схоплювати» зміст не шляхом розшифрування складних структур і аналізу кожного слова, а цілісного сприйняття мовної картини світу. Студенти навчаються оперувати не лише загальною інформацією з даної дисципліни, але й блоком наукової лексики як складової фахової мови у конкретних ситуаціях. Таким чином, детальний аналіз складників методики формування мовної компетенції

(граматне використання фонологічних компонентів, знання лексики, граматичних категорій і парадигм, правил породження синтаксичних конструкцій) є найважливішим знаряддям у породженні, сприйнятті, розумінні фахового мовлення.

Література

1. Селиванова, О. О. Лінгвістична енциклопедія [Текст] / О. О. Селиванова. – Полтава: Довкілля-К, 2010. – 844 с.
2. Селиванова, Е. А. Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд) [Текст] / Е. А. Селиванова. – К.: Изд-во украинского фитосоциологического центра, 1999. – 148 с.
3. Методика викладання іноземних мов у вищій школі [Текст]: посіб. / за ред. Ю. О. Жлуктенка. – К.: Вища школа, 1971. – 224 с.
4. Miller, G. A. Information and memory [Text] / G. A. Miller // Scientific American. – 1956. – Vol. 195, Issue 2. – P. 42–46. doi: 10.1038/scientificamerican0856-42
5. Шпак, А. М. О запоминании и воспроизведении [Текст] / А. М. Шпак // Вопросы психологии. – 1963. – № 5. – С. 147–153.
6. Зинц, Р. Обучение и память [Текст] / Р. Зинц; под ред. Б. А. Бенедиктов. – Минск: Вышэйшая школа, 1984. – 238 с.
7. Гаспаров, Б. М. Язык, память, образ. Лингвистика языкового существования. Вып. IX [Текст] / Б. М. Гаспаров. – М.: Изд. «Новое литературное обозрение», 1996. – 352 с.
8. Аббакумова, Г. О. Формування професійної компетенції студентів-філологів при включеному типі навчання [Текст] / Г. О. Аббакумова // Вісник Київського університету. Історико-філологічні науки. – 1991. – Вип. 2. – С. 79–82.
9. Хасаншина, Г. В. Латинизированный семантический метаязык в русском агрономическом подязыке [Текст]: дис. ... канд. филол. наук / Г. В. Хасаншина. – Екатеринбург, 2004. – 258 с. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/latinizirovannyi-semanticheskii-metayazyk-v-russkom-agronomicheskome-podyazyke#ixzz2h2hAWMEM>

References

1. Selivanova, O. O. (2010). *Linhvistychna entsyklopediia* [Linguistic encyclopedia]. Poltava: Dovkillia-K, 844.
2. Selyvanova, E. A. (1999). *Aktualni napriamy suchasnoi linhvistyky (analytychnyi ohliad)* [Modern trends of linguistics (analytical review)]. Kyiv: Yzd-vo ukraynskoho fyotosotsyolohycheskoho tsentra, 148.
3. Zhluktenko, Iu. O. (Ed.) (1971). *Metodyka vykladannia inozemnykh mov u vyshchii shkoli* [Methods of teaching foreign languages in higher schools]. Kyiv: Vyshcha shkola, 224.
4. Miller, G. A. (1956). Information and Memory. *Scientific American*, 195 (2), 42–46. doi: 10.1038/scientificamerican0856-42
5. Shpak, A. M. (1963). O zapominanii i vosproizvedenii [About storage and playback]. *Voprosy psikhologii*, 5, 147–153.
6. Zints, R.; Benedyktov, B. A. (Ed.) (1984). *Obuchenie i pamyat'* [Learning and Memory]. Minsk: Vysheishaya shkola, 238.
7. Gasparov, B. M. (1996). *Yazyk, pamyat', obraz. Lingvistika yazykovogo sushchestvovaniya* [Language, memory, image. Linguistics existence]. Moscow: Novoe literaturnoe obozrenie, IX, 352.
8. Abbakumova, H. O. (1991). *Formuvannia profesiinoi kompetensii studentiv-filolohiv pry vkluchenomu typi navchannia* [Formation of professional competence of students-philologists at training included type]. *Visnyk Kyivskoho universytetu. Istoryko-filolohichni nauky*, 2, 79–82.

9. Khasanshina, G. V. (2004). Latinizirovannyi semanticheskiy metayazyk v russkom agronomicheskom podyazyke [Romanized semantic metalanguage in Russian Agronomy

sublanguage]. Ekaterinburg, 258. Available at: <http://www.dissercat.com/content/latinizirovannyi-semanticheskiy-metayazyk-v-russkom-agronomicheskom-podyazyke#ixzz2h2hAWMEM>

Рекомендовано до публікації д-р філол. наук, професор Кіраль С. С.
Дата надходження рукопису 17.08.2015

Вакулик Ірина Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент, кафедра української та класичних мов, Національний університет біоресурсів і природокористування України, вул. Героїв Оборони, 15, м. Київ, Україна, 03041
E-mail: vakulyk@ukr.net

УДК 811.124

DOI: 10.15587/2313-8416.2015.50653

НАВЧАННЯ ГРАМАТИКИ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ-ВЕТЕРИНАРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ЕЛЕКТРОННОГО ПОСІБНИКА

© О. Ю. Балаласва

У статті науково обґрунтовано і описано методика навчання граматики латинської мови студентів-ветеринарів за допомогою авторського електронного посібника, реалізація якої спрямована на забезпечення процесу формування граматичних навичок, підвищення пізнавального інтересу студентів до вивчення латини, створення комфортних умов комп'ютерної підтримки традиційних технологій навчання латинської мови та ветеринарної термінології

Ключові слова: латинська мова, методика, граматичні навички, вправи, ветеринарна термінологія, електронний посібник

The methodology of teaching Latin grammar for veterinary students with author's electronic textbook, the implementation of which is aimed at support for process of grammar skills formation, increasing of students' cognitive interest in the Latin language learning and comfortable computer support traditional learning technologies for Latin language and veterinary terminology is scientifically substantiated and described in the article

Keywords: Latin language, methodology, grammar, exercises, veterinary terminology, electronic textbook

1. Вступ

Протягом багатовікової історії навчання латини розроблено численні методики навчання її граматики. Об'єктивні тенденції впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у вищій освіті значно розширили і можливості вивчення латинської мови, відкрили доступ до колосальних ресурсів електронних бібліотек, дозволили більш активно використовувати науковий і освітній потенціал та накопичений досвід викладання латини провідних світових університетів, а також зумовили необхідність створення власних електронних посібників і підручників та розробки відповідних методик їх використання.

2. Постановка проблеми

Одним із актуальних напрямів розвитку сучасної методики викладання латинської мови є пошук ефективних шляхів навчання студентів-ветеринарів, адже латина є інструментально-понятійною базою для фахових дисциплін (анатомії, гістології, фармакології та ін.), засвоєння якої закладає основи для подальшого свідомого сприйняття інтернаціональної ветеринарно-медичної термінології у рідній та сучасних іноземних мовах. Перед дослідниками повстає проблема необхідності розробки методики, що повинна забезпечувати цілеспрямований процес формування граматичних навичок, підвищення пізна-

льного інтересу студентів до вивчення латинської ветеринарно-медичної термінології створення, комфортних умов комп'ютерної підтримки традиційних технологій навчання латини та ветеринарної термінології.

3. Літературний огляд

Проблеми методики викладання латинської мови порушуються у працях О. Беляєвої, Н. Кацман [1], Й. Кобіва, В. Новодранової [2], О. Пантелєвої, З. Покровської, Є. Скоробогатої, В. Соколова, В. Шовкового [3, 4]. Окремі питання вивчення латини в аграрних ВНЗ висвітлюються в наукових розвідках І. Вакулик, Л. Вікторової, С. Гриценко. Застосування інформаційних технологій при вивченні латинської мови розглядається у статтях Д. Дроздової [5], проте ґрунтовних праць з даної проблематики в сучасній науковій літературі не заявлено, і в даному аспекті проблема порушується вперше.

Мета статті полягає у висвітленні методики навчання граматики латинської мови за допомогою створеного електронного посібника.

4. Методика навчання граматики латинської мови за допомогою електронного посібника

Дана методика передбачає комплексне використання друкованих підручників і посібників, що традиційно застосовуються у процесі навчання ла-